

ПЕРШОДРУКИ

**Володимир
Гнатюк**

Колядки і щедрівки

**Том II
Етнографічний збірник**

**Харків
«Фоліо»
2018**

V. Колядки парубкови.

157. Три зазулі.

А.

Пас Іваненько стада вороненько,^{1*)}
Стада вороненько, заснув тверденько.²⁾
Прилетіли д нему³⁾ три зазуленьки:⁴⁾
Єдна му сіла коло головоньки,⁵⁾
Друга му сіла коло ноженьків,⁶⁾
Трета му сіла край серденька.⁷⁾
Тая в головоньках — то⁸⁾ его батенько,
Тая⁹⁾ в ноженьках — то его матінка,¹⁰⁾
Тая край¹¹⁾ серденька — то его¹²⁾ миленька.
А за тим словом бувай ми здоров!
Зароди, Боже, в городі зіле,
В городі зіле, в домі весіле.

Риків, п. Золочів, зап. М. Довгань.

Відміни: В вар. А. Мусяновича з Віжомлі початок такий:

З Явурова ду Вишні заввили вишні,
Білії квітня, чирвоні ягідки.

Далі: ¹⁾ Вурон стадойку. ²⁾ Стаду пасучи, твердо заснувши. ³⁾ Ду сегу. ⁴⁾ Зазулейці.
⁵⁾ У гулувоїці. ⁶⁾ В ножийках. ⁷⁾ Супругив сирдейка. ⁸⁾ Був. ⁹⁾ А. ¹⁰⁾ Бідна маті
пойка. ¹¹⁾ А протів. ¹²⁾ Сама.

Б.

Ой пас Іванонько коня вороного, Одна сіла в головоньках,
Там на траві, на мураві!* Другая сіла у ноженьках,
Прилетідо до него три зазуленьки: Третья сіла просто серденька.

*) Приспів: Там на траві, на отаві.

Тота в головоньках, то матінонька,
Тота у ноженьках, то сестронька,
А тота, що просто ему серденька,
Настенька, хороша миленька!

Зап. Ін. Ляторовський, Городниця, 1856—60.

В.

Там за воротами трава-мурава,
Щедрий вечер, святий вечер!*

Там наш Антосьо конька пасе,
Пасе, пасе, твердо заснув;
Надлетіло три зазуленьки:
Одна сіла в головоньках,

А другая у ноженьках,
Трета сіла край серденька;
Що в головоньках, моя матінка,
Та що в ноженьках, моя сестричка,
А що край серденька, то моя ми-
[ленька.

*Записав Іван Цибульський, нар. учитель в Антонові, Чортків.
нов. 1911 р.*

Г.

За лозами, за густими,¹⁾
Там Іванко коня пасе.
Прип'яв коня до припона,
А сам припав д сирі землі.
Прилетіло три зозулі:
Їдна сіла у головці,

Друга сіла у ніжечках,
Третья сіла край серденька.
Що в головці — то батенько,
Що в ніжечках — то матівка,
Край серденька — то миленька.

С. Папудня, Липовецького пов. зі збірки Д. Щербаківського.

Паралелі: П. Чубинській, Труды, III, ст. 289—290, ч. 23 (початок). — Я. Головацій, Народ. пієси, II, ст. 56, ч. 6 — А. Потебня, Колядки и щедровка, ст. 724—737, ч. 74

158. Кравці шиють строї.

А.

Ставит Івасейку нову світлойку,
Там в городейку при барвіночку.*
Ставит дверейка оріховії,
Ставит віконця кристаловії,
Ставит столойки во три рядойки.
За столойками кравченьки крають,
Кравченьки крають дорогі сукна.
Коло них ходит пан Івасейку,
Коло них ходит, мід, вино носит:

Мід, вино пийте, хорошо шийте,
Бо мені треба на неділейку.
Мід, вино пили, хорошо шили.
Не стає ему крайной полойки,
Листойко пише тай до батейка:
»Не стає мені крайной полойки.«
Є в сусідойка красна дівойка,
Тая ти буде крайна полойка.

¹⁾ Приспів: Щедрий вечір, святий вечір,
Добрям людям на весі. вечір.

Знов із початку: Ставит Івасейку нову світлойку,
і т. д. аж до: Не стає ему крайної полойки.
Листойко пише до матінойки:
»Не стає мені крайної полойки.«
Є в сусідойка красна дівойка,
Тая ти буде крайна полойка.

Знов із початку: Ставит Івасейку нову світлойку,
і т. д. аж до: Не стає ему крайної полойки.
Листойко пише до милейкої:
»Не стає мені крайної полойки.«
Милейка дає, ще ся зістає,
Там в городойку, при барвінойку.

В Наконечім, Яворів пов.

Б.

Там за гурую, за камінною,
Там дзвін дзвонит, місяць сходить,
Там дзвін дзвонит, місяць сходить,
Там Івасуню коника пасе,
Коника пасе, сукні краї,
Їму ідної пулонькі ни стаї.
Пиши листоньку ду батенька:¹⁾
Минї, батеньку,¹⁾ пулонькі ни стаї!
Ой синоньку,²⁾ твоя пулонька
В сусіди дівонька!

Там за гурую, за камінною,
Там дзвін дзвонит, місяць сходить,
Там дзвін дзвонит, місяць сходить,
Там Івасуню коника пасе,
Коника пасе, сукні краї,
Їму ідної пулонькі ни стаї.
Пиши листоньку ду милої:
Минї, миленька, пулонькі ни стаї!
Ой миленькій, твоя пулонька
Я сама миленька!

Віо брата Петра в Роздїловичах, Рудецького пов. в 1897 р. записав Петро Рондлєк.

В.

На серед села сьвітлойка нува,
Сьвітлойку муя, вуріховая!*
А в ті сьвітлойці рїмїсничейкі,
Рїмїсничейкі, сами кравчейкі.
Краут Явтосьови дуругу сукню.

Ой краут, краут, пули ни стає.
Є в сусідойка красна дівойка,
Там Янтусьови буде пулойка.
Є в гурудейку красни зілийку,
Ой буде то їм на висілейку.

Зап. у Віжомли, Яворів пов. А. Мусянович.

¹⁾ У дальших строфках до матїнки, братейка і систровьки.

²⁾ братеньку, — коли відписує брат і сестра.

159. Парубкові строї.

А.

Гой попід Львів, тай через Львів,
 Ой дай Боже!*
 Бігли-ж бо тудя писані савки,
 А на тих савках гречний молодець,
 Гречний молодець, на імя Йванко.
 На нім шубонька за сто червоних,
 На нім шапочка, як мак дрібонька,
 На нім сорочка, як лист тоненька.
 Коби ми знали, де она шита...
 Ой бо вона шита у трох кравчиків,
 Й а в трох кравчиків і всіх братчиків.
 Коби ми знали, де она прана...
 Ой бо вона прана в краю Дунаю.
 Коби ми знали, а хто єї прав...
 Ой єї прали дівки панненки.
 Коби ми знали, де вона кручена...
 А вона кручена коню в копиті.
 Коби ми знали, де вона сушена...
 А вона сушена в тура на розі.
 Коби ми знали, де вона тачана...
 А вона тачана в дівок панінок.

Зап. 1900 р. Василь Басараб у Дяківцях, Богородч. пов.

Б.

Гай з містонька Судоміренька,
 Тамтудаж лежить з даўну степеня,
 Надходить нею Біжая мати,
 Подибає і й а три рибальці,
 Й а три рибальці, ўсеї три молодці:
 Майбі-помайбі, Біжая мати!
 Біжая мати ўсе й питає ся:
 Ци не здіблісте мойбого синка?
 Хоть-ме здібали, то не пізнали!
 Мойбого синка лядно пізнали:
 На правім плечі йсне сонівко,
 На лівім плечі світельний місяць,
 Мэжи плечіма чорна кўнонька,

А у бóченьку ясна збрóбенка.
 На нím кошóуля чом едвáбная,
 На нím чобítки сафíяновíї,
 На нím сóукенки гатласóвíї,
 На нím кошóуля чом едвáбная.
 Деж вонá прана? — В тíхíм Дунаю!
 Де ўна сушена? — Ў тíхíм вёршеньку!
 Де ўна кручена? — Ў тóра на розí!
 Де ўна тачена? — Ў кíмнатонці!
 Де ўна ўбíрана? — Ўсе при матíнці!

Бивáй же здорóу, гречний молóдче,
 Не сам с собóу, й а с татóненьком,
 Й а с татóненьком тай íз матíнкоу,
 Й а íз матíнкоу та с цáлим рóдом,
 А с цáлим рóдом, хорóпíшíм дóмом.
 Дай же ти, Бóже, пчастя, здорóвля,
 Здорóвля у дíм на ўсю челя́дку,
 А пчастя на двíр на ўсю худíбку.

*Зап. від Гн. Парашака в Лiкти, Дрогоб. пов. 1901 р.
 В. Левинський.*

В.

Стоíт свiтлонька горiкóвая,	На нím кошуленька як день бi-
Свiти, свiти, мiсiченьку!*	[ленька,
А в тiй свiтлоньцi тисовi столи,	На нím римiнец золотом оббитий,
За тими столами сидят панови,	На нím чобiтки, сiбiнi пiдкiвки,
Мiжи тими панами гойний панич,	На нím кожушок, як мак дрiб-
Гойний панич, чом Иванонько.	[ненькай.
	Бувай здоровий, гречний паничу,
	Гречний паничу, чом Иваноньку.

Зап. 1904 р. в Иванiвцях, Жидачiвського пов. Н. Левицька.

160. Парубкова сорочка.

А.

Ой гордий, пишний¹⁾ пан господарю!
 Пан господарю, чом (такий то).
 З горда ти собi²⁾ та починаеш,
 Понад Хотiне коньком граеш:
 Хотiнце мовет: »То наш пан iде«!
 А мила³⁾ каже⁴⁾: »То мiй муж⁵⁾ iде«!
 [Ненька вiходить: »Мiй тото синок!

На нїм сукмана облясована,
 На нїм шапочка із бараночка],⁶⁾
 На нїм кошуля⁷⁾ як біл біленька,
 Як біл біленька, як лист тоненька.
 Де й она прана? В краю Дунаю.
 Де вна⁸⁾ кручена? В коня копита.⁹⁾
 Де вна сушена? В тура на розі.
 Де вна тачена? В Львові на столі,
 []¹⁰⁾
 Чим вна тачена? Винним яблчком.
 []¹¹⁾
 [Де й она брана? В Бога за дверьми.
 А хтож єї брав? Сам пан господарь].

Збірка Ів. Вагилевича, ч. 41. Яким Дідух із Розгірча.

Відміни: Рук. Осс. 2411, т. II к. 161: ¹⁾ Гордий і пишний; ²⁾ Ой з горда собі; ³⁾ вдова ⁴⁾ мовит; ⁵⁾ син; []⁶⁾ По чім єс его, неле, пізнала? — По кошуленьці, по ворон коню; ⁷⁾ кошуленька; ⁸⁾ А де; ⁹⁾ коню в копиті; ¹⁰⁾ [] в Львові на столі, та у костьолі; []¹¹⁾ Винним яблчком, злотим праничком.

Мелітон Бучинський записав у Станіславівщині (Гривівці, Коливаці) аж чотири варіанти сеї колядки, всі близькі до наведеного.

Б.

По підгірчку коником граїут,
 Ой граїут, граїут тай вігравайут.
 Ой кажут льуде, шо король іде.
 Сьвіта Пречіста: — То мій син іде.
 По чім пізнаєш? — По кущульци.
 На ным кущулька, йак біль біленька,
 Йак біль біленька, йак лист тоненька.
 А де ўна прана? — Ў краю Дунаю.
 Де ўна кручена? — Ў конья ў копити.
 Де ўна сушена? — Ў тура на розі.
 Де ўна тачина? — Ў Бога на столі.
 Де ўна ўбірана? — Ў Бога за дверьми.
 Ой за сим слівом будьтеж нам здорову,
 Будьтеж нам здорову, господаречку,
 Господаречку з господинейу,
 З господинейу, тай ш чальаткойу,
 Тай ш чальаткойу, тай з усим домом,
 Тай з усим домом, ше й сь світим Богом.
 О! вєчір добрий!

Від Олени Чупреї записав 1901 р. Іван Чупреї в Печеніжині.

В.

Пане Василю, згорда починаш,
 Згорда починаш тай гордо си маш,
 Тай гордо си маш попід Хотїнце!
 Хотїнце каже, шо наш пан їде,
 А мамка каже, шо мій Василь їде.
 По чім пізнала? — По кошуленці.
 На нїм кошулька — як бїв біленька,
 Як бїв біленька, як лист тоненька.
 Де вна зелена? — В тис'вій зілници.
 А де вна прана? — В края Дуная.
 Де вна кручена? — В коня в копятї.
 Де вна шущена? — В тура на розї.
 Де вна тачина? — В кріля на столї.
 Де вна вберана? — В Бога за дверми.
 Пане Василю, будь же нам здоров,
 Будь же нам здоров тай ни сам собов,
 Тай ни сам собов, з вітцем тай з матков,
 З вітцем тай з матков, зі всев челядков.
 Здоровечко в дїм на челядочку,
 Щцєстьячко на двір, на худобочку.
 За колядочку хоть пива бочку!
 Бочку не бочку, хоть коновочку,
 А з того жарту, коби хоть квартиру.
 Ви не жертуйте, лиш почиствуйте!

*Зап. від Николая Лівака у Стариж Кутах, Косів. пов. 1910 р.
 Богдан Заклинський.*

Відміни: Майже ідентичний варіант записала в Кобаках, Косів. пов. М.
 Тимяківна. — Неповний варіант Корн. Заклинського в Опришовець, Стапїслав. пов.
 замітний лише своїм початком:

Я в ліску, в ліску, на жовтїм піску,
 Там восько їде, там землі тяжко!
 Гречний молодчик і т. д.

Г.

Ой рано, рано, кури запїли,
 Ой дай Божи!*

Я ще найранши устав пан Іван;
 Ой устав, устав, три свіцці сукав.
 При першій свіцці личенько вмивав,
 При другій свіцці кошульку вбирав,
 При третій свіцці коника сїдлав.

Ой сїдав, сїдав, на віну си збирав.
 Ой їхав же він попід Ходїнці:
 Ходїнці кажут, що наш пан їди,
 А мамка кажи, що мій син їди!¹⁾
 Пізналам его по кошулечці:
 На нїм кошулька, як бїль бїленька,
 Як бїль бїленька, як лист тоненька.²⁾
 Деж вона прана? Я в край Дуная,
 Сріблїм пранвичком, винним яблучком.
 Де вна сушена? В тура на розї.
 Де вна складана? В Львовї на столї.
 Де вна вбирана? В Бога за дверми.³⁾
 Ой за цим словом будь жи нам здоров,
 Ни сам собою, з вітцем, з маткою,
 З вітцем, з маткою, я с чилядкою.

Зап. в Устю над Черемошом Л. Рошка.

Відміни: В вар. К. Гапуцака з Корнича:

- ¹⁾ По сїм: Не пізналам го по голосочку,
 Але пізналам по кошулечці.
²⁾ Така кошулька, як бїль бїлена,
 Як бїль бїлена, як лист стилена.
³⁾ По сїм: Просто віконці, ясного сонці,
 Ой ми то чули доброго пана,
 Доброго пана, пана Івана.
 Пане Іване, вибачай на нас,
 Що ми не вмїли колїдувати,
 Колїдувати, нисьма складати.

Д.

Ой в поли, в поли, біла береза,¹⁾
 Під тов березов золота постель,
 На ті постели — сам пан господар.
 На нїм чобїтки, сріблї підківки,
 На нїм сорочка, як бїв бїленька,
 Як бїв бїленька, як лист тоненька.
 Де вона прана? — В краю Дуною.
 Де в'на кручена? — В коня в копитї.
 Де в'на сушена? — В тура на розї.
 Де в'на тачена? — В Львовї на столї.
 Де в'на вбирана? — В Бога за дверми.

¹⁾ За кождим стихом додаєть ся: „Гей дай Божи“.

Ми це колідували Богу — господареві,
Господареві і господароньці,
Господароньці і всій челядці,
І всій челядці, що в сій хатинці.

Зі збірки В. Равлюка, Орлець, пов. Снятин, зап. від М. Лукенчука, 1890 р.

Паралелі: В. Антонович і М. Драгоманов, Истор. пѣсни, ст. 6—7, ч. 2. — Ів. Колесса, Гал. р. нар. піснї, ст. 4—5, ч. 6 — Я. Головацький, Народ. пѣсни, II, ст. 18, ч. 2; ст. 606—607, ч. 44; III, ст. 58—59, ч. 33; ст. 116, ч. 3; ст. 533—534, ч. 1. — П. Чубинський, Труды, III, ст. 294, ч. 29. — А. Потебня, Колядки и щедровки, ст. 692—693, ч. 64. — Р. Купчанко, Пѣсни, ст. 380, ч. 9. — В. Шухевич, Гуцульщина, IV, ст. 102—103, ч. 20.

161. Парубок умиваєть ся.

Серед села керничейка,	Серед села керничейка,
Святий Боже з вечеройка!*	Там Івасюнейку личейко вмиваў,
Там Івасюнейку личейко вмиваў,	Личейко вмиваў, коне напуваў.
Личейко вмиваў, коне напуваў.	Прійшла до него матінька їго :
Прійшов до него батейко їго :	Не вмивай сї, мій синойку,
Ни вмивай сї, мій синойку,	Бо то вода врікливая,
Бо то вода врікливая,	Вріче тебе молодого,
Вріче тебе молодого,	Твого коне вороного.
Ї твого коне вороного.	

Серед села керничейка,
Там Івасюнейку личейко вмиваў,
Личейко вмиваў, коне напуваў.
Прійшла до него милейка їго :
Ой вмивай сї, мій милейкий,
Бо то вода не вріклива,
Не врече тя молодого,
Ані коне вороного.

Миллятин, Сокаль. пов. зап. М. Яеорський.

162. Парубок вибираєть ся по дарунки.

Там на ста- ву, на ста- вонь- ку,
Ір- дан во- ду роз- лш- ва- с.

Зап. В. Герчановський у Станіміри.